

NAŠIH 6 GODINA

Energija u srcu!

**Priznanja za najbolje
zaposlene u
prošloj godini**

SVEČANI SASTANAK POVODOM ŠESTOGODIŠNJICE POSLOVANJA

Godinu obilježili nezapamćeni izazovi

Crnogorski elektrodistributivni sistem upriličio je na platou Muzičkog centra u Podgorici svečani koktel povodom šest godina samostalnog poslovanja. Okupljene je pozdravio i poželio im dobrodošlicu na rođendan CEDIS-a izvršni direktor Vladimir Čadenović.

RIJEČ DIREKTORA

Prethodni period postavio je ogroman izazov pred cijelo društvo koje se suočavalo sa brojnim preprekama i problemima. U trenucima kada je bilo najteže, među onima koji nijesu smjeli da stanu kako bi sistem mogao normalno da funkcioniše bio je i CEDIS. Elektromonteri i svi zaposleni bili su na istom zadatku, a to je da svaki korisnik ima pouzdano napajanje električnom energijom. Radili smo svakodnevno posvećeno i odgovorno kako bi održali kontinuitet i kvalitet usluge. Zahvaljujući takvom radu ponovo smo pokazali da je CEDIS čvrst oslonac za sve građane. Zato zahvalnost dugujemo svim zaposlenima, a posebno kolegama na terenu koji su brinuli o mreži i sistemu.

Svako ko je obišao naše objekte širom Crne Gore zna koliko su teški uslovi za rad naših ekipa i koliko njihova posvećenost i znanje, u kombinaciji sa sposobnošću improvizacije, nerijetko pružaju više od očekivanog.

Priordno je da obraćanje povodom ovog lijepog događaja počnemo sa poslovanjem za prošlu godinu, ali

je u kontekstu te priče veoma važno podsjetiti na promjene u pogledu drastičnog skoka cijene električne energije na referentnoj berzi i činjenicu

da je CEDIS imao 11,5 miliona eura veće troškove nabavke električne energije za pokrivanje gubitaka od usvojenih Biznis planom. Da smo nabavljali električnu energiju za pokrivanje gubitaka po cijeni koju je definisala RAE bili bismo u zoni pozitivnog poslovanja. Razumije se da nijesmo mogli uticati na rast cijene na berzi zbog kojeg smo imali toliko veće troškove od odobrenih od strane RAE niti izbjeći štetan uticaj koji poremećaji na tržištu električne energije imaju na našu kompaniju, ali CEDIS je likvidan i u stanju je da izmiruje sve obaveze prema državi, zaposlenima i dobavljačima.

Kako je tendencija rasta cijena električne energije nastavljena i u 2022. godini, očekujemo pomoć nadležnog ministarstva u

iznalaženju najpovoljnijeg rješenja, a naša kompanija otvorena je za sve konstruktivne prijedloge, bez obzira sa koje strane dolazili, jer ovo nije samo problemom Crnogorskog elektrodistributivnog sistema.

Ipak, pored teškoća koje su nas zadesile zbog navedenih okolnosti, ali i specifičnih uslova rada i ograničenja koja su inače obimne i zahtjevne poslove dodatno iskomplikovala, našli smo jedini konstruktivan odgovor u uslovima nezapamćenih turbulencija na tržištu energenata, a to su intenzivne aktivnosti na terenu u pravcu suzbijanja neovlašćene potrošnje. Uštede su milionske a rezultati rekordno dobri. Zahvaljujući dobroj organizaciji i zalaganju na terenu gubici u distributivnom sistemu su svedeni na istorijski minimum.

Naime, tokom proteklih 12 mjeseci ostvaren je kontinuiran pad gubitaka i to preko 0,5 odsto na mjesečnom nivou, dok su tokom pojedinih mjeseci realizovana umanjenja od preko jedan odsto, uz konstantno mjesečno povećanje preuzete energije. Samo za prvih pet mjeseci ove godine gubici su na nivou od 12,60 odsto, što je za 0,73 odsto manje u odnosu na isti period prethodne godine, uz povećanje preuzete energije od četiri odsto u odnosu na taj period prošle godine. To je najniži nivo gubitaka ikad izmjeren u elektrodistributivnom sistemu Crne Gore, što dodatno dobija na značaju ako se zna da nekontrolisana nelegalna gradnja neplanski opterećuje elektrodistributivnu mrežu i povećava gubitke, kao i troškove održavanja, te smanjuje efekte investicija.

Umanjenjem gubitaka umanjena je i ukupna količina potrebne električne energije za pokrivanje gubitaka koju CEDIS nabavlja na tržištu, zahvaljujući čemu je samo za period januar – maj tekuće godine ostvarena ušteda od oko 1.8 miliona eura prema prosječnim cijenama po kojima je u navedenom periodu CEDIS plaćao električnu energiju.

Što se tiče investicija, radimo na realizaciji većeg broja započetih projekata, kao i pokretanju novih na osnovu zahtjeva korisnika i indikatora nedostatka kapaciteta u mreži. Međutim, osim vrtoglavog skoka cijene energenata, suočavamo se i sa vrtoglavim skokom cijena elektromaterija i opreme koji stvara pritisak na investicije, dok Zakon o javnim nabavkama ne predviđa

mogućnost usklađivanja koji bi ispratio aktuelne tržišne poremećaje. Dakle, radimo u vanrednim uslovima, pa ipak smo uspjeli da pripremimo mrežu za ljetnje opterećenje i garantujemo stabilnost napajanja.

Ovo je prilika da podsjetimo da smo u 2021. godini na nivou primarne distributivne mreže realizovali investicione projekte u vrijednosti od oko 3,5 miliona eura. Od većih investicija izdvojio bih rekonstrukciju TS 35/10kV “Kumbor” u Herceg Novom i izgradnju 10kV postrojenja u TS 110/10kV “Kličevo” u Nikšiću, kao i rekonstrukciju DV 35kV “Glava Zete - Čevo” na Cetinju. Trenutno je u toku priprema za tehnički prijem novoizgrađene TS 35/10kV “Velje Brdo”, dok je rekonstruisano 10kV postrojenje u TS Centar u fazi tehničkog prijema. Vrijednost ovih projekata je preko dva miliona i 300 hiljada eura.

U toku su, između ostalog, i rekonstrukcije nekoliko 35 kilovoltnih dalekovoda, kao i

izgradnja više kablovskih vodova 35 kV višemilionske vrijednosti, a u pripremi je i izgradnja pet trafostanica naponskog nivoa 35/10kV, sa uklapanjem u postojeću distributivnu mrežu, vrijedna oko 10 miliona eura.

Izgrađeno je i na desetine trafostanica naponskog nivoa 10/0,4kV, sa priključnim vodovima i uklapanjem u 10kV ili NN mrežu, u ukupnoj vrijednosti od oko 1,5 miliona eura. Takođe je uloženo poseban napor da se velikom broju korisnika izađe u susret radi poboljšanja napajanja. Samo za njihove potrebe ugrađeno je hiljade stubova.

Posebno smo ponosni na činjenicu da je Crnogorski elektrodistributivni sistem uspješno priveo kraju drugu godinu Projekata revitalizacije srednjenaponske i niskonaponske mreže i u ovim vanrednim uslovima stvorio preduslove za nastavak Projekta već na jesen. S obzirom na značaj i vrijednost ovog projekta, naročito za sjeverne opštine, uprkos nepovoljnim

okolnostima na tržištu elektromaterijala i opreme, uspjeli smo dakle da osiguramo nastavak Projekta revitalizacije i prema našim projekcijama, očekujemo da će radovi na dodatnih osam srednjenaponskih dalekovoda započeti za nekoliko mjeseci. Pored navedenog, gotovo četiri i po miliona eura uložili smo u tekuće i havarijsko održavanje distributivne mreže i intervencije po zahtjevima korisnika od maja prošle do juna ove godine.

A u segmentu upravljanja mrežom, jedan od ključnih zadataka je implementacija SCADA sistema za daljinski nadzor i upravljanje distributivnom mrežom. Trenutno je u završnoj fazi tenderski postupak za izbor najpovoljnijeg ponuđača za konsultantske usluge za implementaciju ovog projekta, s obzirom da smo u martu ove godine bili prinuđeni da raskinemo Ugovor sa prethodnim Konsultantom zbog toga što smo bili nezadovoljni dinamikom i kvalitetom pruženih usluga, kao i zbog sumnje u njihovu nepristrasnost prilikom pripreme specifikacija. To je u značajnoj mjeri usporilo realizaciju ovog izuzetno značajnog projekta, ali je bilo neophodno da bi se on kvalitetno realizovao.

Ova investicija je, inače, nakon nekoliko godina odbijanja, odobrena od strane Regulatorne agencije za energetiku u punom traženom iznosu za prvu fazu projekta.

U završnoj fazi su i pregovori sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj o finasiranju projekta SCADA, a ta institucija veoma je

zainteresovana i za finasiranje drugih projekata iz oblasti pametnih mreža, koje je CEDIS kandidovao. Ovih dana potpisao se i mandatno pismo koje je odobreno od strane rukovodstva Banke, kako bi se finalizovali uslovi njihove podrške u ovom projektu. Novoizabrani konsultant će biti u obavezi da tenderski postupak prilagoditi procedurama i propisima EBRD, što će u značajnoj mjeri uticati na dinamiku, kao i na transparentnost realizacije cijelog postupka.

Iskoristio bih priliku da istaknem da će za ovaj projekat CEDIS, u saradnji sa resornim ministarstvom i Investicionim fondom za zapadni Balkan, aplicirati za grant (nepovratna) sredstva u iznosu od 30 do 50 odsto vrijednosti investicije, s obzirom da su ovakvi projekti prepoznati kao prioritetni za finansiranje i grantove od strane Evropske unije.

Takođe je u završnoj fazi tender za izbor najpovoljnijeg ponuđača za nabavku opreme za realizaciju investicije "Prirema za implementaciju SCADA sistema". Ova investicija je preduslov za implementaciju SCADA sistema u obimu koji je planiran prvom fazom projekta, a u sklopu ovog tendera nabaviće se potrebna oprema, dok će sve neophodne radove u 15 trafostanica 35/10kV izvoditi specijalizovane ekipe CEDIS-a.

Dakle, istrajni smo u nastojanju da realizujemo najviše standarde kvaliteta napajanja električnom energijom za naše korisnike, a ovakve investicije postavljaju osnove za modernizaciju i unapređenje sistema.

Dosta smo uložili i u razvoj ljudskih resursa, te brigu o zdravlju zaposlenih, bezbjednosti i zaštiti životne sredine, jer je iskustvo pokazalo da je konstantno unapređivanje na ovom polju sinonim za uspješno poslovanje.

Nastavili smo, takođe, da doprinosimo zajednici u kojoj poslujemo kroz podršku zdravstvu, obrazovanju, sportu, kulturi, a društveno odgovorno poslovanje će biti naše dominantno opredjeljenje i u narednom periodu.

Uz sve navedeno, štedjeli smo u svim segmentima poslovanja koji su zavisili samo od nas i smanjili troškove poslovanja po svim stavkama gdje je to bilo moguće.

Uslovi poslovanja i u ovoj godini vrlo su kompleksni zbog čega moramo ostati fokusirani na sprovođenje programa operativne efikasnosti.

NAGRADE ZA NAJBOLJE RADNIKE U PROŠLOJ GODINI

Priznanja za stručan i odgovoran rad

Prilikom obilježavanja godišnjice CEDIS-a dodijeljene su nagrade zaposlenima koji su se svojim radom i zalaganjem izdvojili u prošloj godini.

Za najboljeg radnika CEDIS-a izabran je elektromonter za kontrolu i održavanje mjernih mjesta 1, **Dragan Pupavac**, a za menadžera godine šef Službe održavanja Regiona 6, **Branko Knežević**. Osim glavnih, dodijeljeno je i osam specijalnih nagrada „Energija u srcu“, i to **Luki Samardžiću**, elektromonteru za trafostanice u Službi održavanja R5, **Mersidu Međedoviću**, specijalisti za pravnu praksu u Službi za pravnu praksu, **Biljani Samardžić**, glavnom inženjeru za pripremu projekata, **Srdi Šćepoviću**, dispečeru u Službi za upravljanje mrežom R2, **Svetlani Razić**, referentu za ekonomske analize, **Maji Dragović**, arhivaru, **Tijani Radović**, referentu za odnose sa krajnjim korisnicima i **Jeleni Rakočević**, inženjeru za pristup mreži.

Zaposleni godine, **Dragan Pupavac**, rekao je da je velika čast što je pored toliko kvalitetnih i vrijednih ljudi u CEDIS-u on izabran za najboljeg među njima u prošloj godini.

- Moj san se ostvario, zato želim da se zahvalim svojim nadređenima i kolegama na izvanrednoj saradnji i podršci bez koje ne bi bilo ni ove nagrade. Privilegija je raditi u takvom okruženju – kazao je Pupavac.

I **Branko Knežević** se zahvalio svojim rukovodiocima koji su mu od početka bili “vjetar u leđa” u svim poslovima i koji su ga nominovali za ovako prestižnu nagradu, kao i Komisiji za izbor, a posebno svom timu inženjera i elektromontera koji su dali maksimum da realizacija Projekta revitalizacije u Regionu 6 bude na veoma zavidnom nivou u ovako izazovnom vremenu.

Ponosan sam što sam dio ove kompanije koja vodi računa o svojim zaposlenima – istakao je Knežević.

Na Kompaniju i cjeline u kojima rade ponosni su i dobitnici specijalne nagrade koji su se zahvalili nadređenima na nominaciji. Počastvovani su nagradom koja će biti motiv više u daljem radu. Kada se neko radom i zalaganjem izdvoji u jednoj ovakvoj kompaniji koja to umije da vrednuje, još kada ga nominuju kolege sa kojima radi, priznanje je za respekt.

ONISU NAJBOLJI

Priznanje najboljeg zaposlenog u prethodnoj godini zaslužen je pripalo **Draganu Pupavcu**, elektromonteru za kontrolu i održavanje mjernih mjesta u Regionu 2. Ocijenjen je najvišim ocjenama za kvalitet rada, pouzdanost i motivaciju.

- Zahvaljujući dugogodišnjem radu i iskustvu koje je sticao na raznim poslovima, Dragan je pravi profesionalac, a sve aktivnosti sprovodi u skladu sa ključnim vrijednostima CEDIS-a. Veoma je lojalan svojoj kompaniji i izuzetno posvećen poslu koji obavlja. Na njega CEDIS uvijek može da računa, svaki zadatak izvršiće u najkraćem mogućem roku – navodi se u obrazloženju predloga za nagrađivanje Pupovca, uz isticanje dodatnih kvaliteta – fleksibilnosti, komunikativnosti i saradnje.

Dragan je u tadašnjoj Elektrodistribuciji Titograd počeo da radi 1989.godine, i to u Grupi za trafostanice i kablove, a nakon dvije godine prelazi na poslove održavanja mreže i trafostanica u Poslovnici Golubovci Tuzi. Dragocjeno iskustvo sticao je i u Mjerenju, gdje je obavljao poslove kontrole potrošnje, kao i uključenja i isključenja korisnika,

a zatim u Grupi za poluindirektna i indirektna mjerenja gdje je, kako sam kaže, učio od pravih majstora **Dragana Magovčevića, Ratka Ulićevića, Sima Božovića, Zdravka Đukanovića**. Sa kolegom **Simonom Pejovićem** i uz podršku tadašnjeg šefa **Vladimira Ivanovića**, realizovao je pilot projekat za poluindirektna brojila u Regionu 2.

Od početka ove godine je u Službi za kontrolu i monitoring, gdje radi na kontroli i održavanju mjernih mjesta, dokumentujući svoje aktivnosti na terenu kvalitetno sačinjenim zapisnicima i protokolima. Ovaj vrlo odgovoran, rizičan i stresan posao on obavlja staloženo i efikasno, zna šta treba da se radi u delikatnim situacijama.

Zato je tokom trodecenijskog rada u našoj kompaniji više puta nagrađivan, što mu je, kako kaže, bio stimulans da se još više trudi i da nikad ne odustane, ma koliko teško bilo na terenu. Posebno je ponosan na činjenicu da nikada nije bilo havarije ili povrede u njegovoj ekipi, iako su se uvijek trudili da budu što brži i efikasniji.

Njeguje dobru komunikaciju sa kolegama, smatra da kompaktan, kvalitetan i dobro organizovan tim, koji radi na ostvarenju zajedničkog cilja, postiže najbolje rezultate. Osim najvažnije i najljepše dužnosti – druženja sa djecom i porodicom, Dragan voli da provodi vrijeme sa dobrim prijateljima. Voli da vozi i sređuje zanimljive četvorotočkaše, automobil za njega nije samo prevozno sredstvo nego njegov drug i saputnik.

Branko Knežević, šef Službe za održavanje Regiona 6, je, kako se navodi u nominaciji, “svojim radom, zalaganjem i organizacionim sposobnostima preporučio ovaj region”. Jedan je od rijetkih koji je uspio da realizuje sve zacrtane

planove i za kratko vrijeme rezultate rada regiona podigne na zavidan nivo.

Da će biti ozbiljan i vrijedan najavio je još u osnovnoj školi ponijevši laskavu titulu đaka generacije. I gimnazija je protekla “glatko”, bio je vlasnik petica iz svih predmeta

i diplome Luča A, a osvojio je i brojne nagrade na takmičenjima iz matematike. Brilljantan je bio i na studijama, Elektrotehnički fakultet u Podgorici završio je u rekordnom roku, sa prosječnom ocjenom 9,8.

Ovaj vanserijski đak i student, koji je uvijek imao jasno definisan cilj i bio istrajan da se on i postigne, što je prvi korak ka uspjehu, zaposlio se u Elektroprivredi Crne Gore 2014. godine. Dio našeg kolektiva je od 15. februara 2017. godine. Dragocjeno iskustvo sticao je u Službi održavanja, gdje je nekoliko godina bio glavni inženjer, a učesće u Projektu revitalizacije SN i NN mreže na sjeveru države i rezultati koje je kao inspektor na Projektu postigao, te ljudski kvaliteti i odnos prema drugima preporučili su ga za sadašnju poziciju.

Skroman po prirodi, a valjda su takvi svi kvalitetni i radni ljudi, Branko nikad ne govori o svojim vrlinama, Ali zato rado govori o poslu, o svojim kolegama i zaposlenima koje pominje u najljepšem smislu, kao stručnjake i kao posvećene i vrijedne ljude.

Djeluje kao tolerantna, široka osoba i pouzdan prijatelj. To potvrđuju kolege sa kojima radi. Ističu da on svoje znanje dijeli, bez imalo sujete, isključivo sa željom da CEDIS napreduje i jača.

Za veliki rad, a Branko je, očigledno, veliki radnik, najdjelotvorniji lijek su časovi relaksacije i boravka u prirodi. Zato su uvijek tu, nezamjenljivi košarka i skijanje. Energiju crpi i iz svoje porodice koju čine supruga i dvoje djece. Poslije radnog dana, ispunjenog racionalnošću svijeta tehnike, on u svom mikrosvijetu uživa u druženju sa njima.

NAGRADE „ENERGIJA U SRCU”

Iskustvo i znanje **Luke Samardžića** su dragocjeni, jer je 41 godinu duboko i iskreno posvećen elektromonterskom poslu i Elektrodistribuciji. Niti je mijenjao posao niti kolektiv u kojem nosi epitet montera bez premca. Nijedan mu zadatak nije teško padao, a niko nije morao da provjerava da li je posao obavljen, čak i kad se radilo u

ekstremnim uslovima.

Zato u predlogu za nagradu kažu da im je čast da ga preporuča, jer je on, angažujući se bez ostatka u svim procesima rada u Elektrodistribuciji, to u potpunosti i zaslužio.

Veliki je doprinos ovog veterana u razvoju elektrodistributivne mreže i poboljšanju napajanja Tivta električnom energijom. Ostavio je Luka brojne časove istinskog i predanog rada na terenu, gdje se najbolje upoznaju tajne elektro struke. Uložio je ogromnu energiju, znanje i istrajnost, uvijek sa ciljem da se uradi više, izgradi bolje, ispune prioriteta. Prilikom loših vremenskih prilika radio je danonoćno, a koncentracija nije smjela da padne nijednog trenutka da ih nešto ne bi zakočilo. To je posebna škola, jer probleme na terenu treba brzo rješavati, često uz improvizacije kao privremena rješenja.

Sa podjednakim elanom radi danas kao prije više od četiri decenije, uvijek spreman da pomogne mlađim kolegama i nesebično podijeli znanje. Savjetuje ih da vrijedno i časno rade, da ništa ne ostavljaju za sutra, da daju sve od sebe da budu zadovoljni i korisnici.

U privatnom životu uzoran je suprug, otac i djed. U penziju će za nekoliko godina i već pravi planove za penzionerske dane kada će uživati sa unukama Teodorom, Anjom, Helenom i Kalinom. Ima dovoljno energije i za bavljenje poljoprivredom u rodnim Krivošijama.

Nagrada "Energija u srcu" u ruke **Srđe Šćepovića**, dispečera u Službi za lokalno upravljanje mrežom Regiona 2, zaslužio je stigla poslije gotovo četiri decenije odgovornog i posvećenog rada u našoj kompaniji. Kada je 1983. godine došao u Elektrodistribuciju, najprije je bio angažovan u Službi za održavanje nadzemnih vodova, a zatim u Službi za održavanje trafostanica. Sa ovog dinamičnog i napornog posla prelazi na mjesto uklopničara, a zatim dispečera koji prima prijave korisnika o prekidima i kvarovima.

Za veliki konzum, kakav je Region 2, treba dosta znanja i iskustva da bi se na najbolji način odgovorilo na zahtjeve korisnika. Dispečer mora u „malom prstu“ imati geografiju distributivne mreže i znati potencijalne prioritete prilikom otklanjanja kvarova, posebno tokom havarijskih situacija na mreži, kada dnevno pristigne na stotine poziva.

-Srđa je pravi čovjek na tom mjestu, vrlo je odgovoran, ozbiljan i radan, a u komunikaciji sa korisnicima izuzetno učitiv i pažljiv. Ekipe na terenu vrlo precizno i profesionalno organizuje, tako da nema praznog hoda. Na poslu, koji zahtijeva posebnu vrstu posvećenosti, pribraniosti i efikasnosti, uživa veliki ugled među kolegama – stoji u predlogu za nagrađivanje.

A za to priznanje, osim predanog i odgovornog rada, preporučili su ga i njegovi moralni kvaliteti i odnos prema kolegama i saradnicima, jer je spreman da uskoči kad god zatreba i pruži ruku svima kojima je to potrebno.

Srećnim ga čini zdrava i lijepa porodica – supruga i dvoje djece koji su mu veliki pokretači i inspiratpri.

A kad se umori od svega, tu je uvijek fudbal, stara ljubav koja mu pomaže da "popuni baterije" za novi radni dan. Nekada je aktivno igrao, a kasnije trenirao mlađe selekcije.

Dobar kolektiv i vezanost za posao koji voli dovoljan su motiv da **Mersid Međedović**, specijalista za pravnu praksu, decenijama bude dobar i cijenjen radnik. Već 37 godina posvećen je pozivu za koji kaže da mu je od djetinjstva bila želja, kao i građenju kvalitetnih odnosa sa kolegama koji se temelje na razumijevanju i dijalogu i vode boljoj saradnji i produktivnosti.

Mersid je rođen u Bijelom Polju, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju, a na Pravnom fakultetu u Novom Sadu diplomirao je 1983. godine. Već sljedeće godine počeo je da radi u Elektroprivredi Crne Gore, odnosno Distribuciji, i tu ostao do danas.

Njegovo nastojanje da Kompaniji pruži maksimum i da je dostojanstveno predstavi, gdje god da se nalazio, nije ostalo nezapaženo. Zato je i predložen za nagradu "Energija u srcu", a još jedan razlog je što je čovjek o kome će svako, ko je makar i na kratko kontaktirao sa njim, reći da osvaja velikom količinom dobre energije i neposrednošću. Kao odgovorna, ozbiljna i radna osoba koja sebi uvijek postavlja visoke zahtjeve, dobro je poznat među kolegama.

Smatra da sve poslove u kompaniji treba doživljavati kao da su lični, vezani za sopstvenu kuću, što CEDIS na neki način i jeste za svakog od nas.

Iako je uvijek imao pune ruke posla, Mersid je oduvijek volio košarku kojom se ranije aktivno bavio.

Ostvaren je i u porodičnom životu, trudio se da u svoje troje djece odnjeguje vrline koje krase čestite i pametne ljude.

Biljana Samardžić je zaposlena na poziciji glavnog inženjera u Službi za pripremu projekata. Nakon završenog Elektrotehničkog fakulteta karijeru započinje u Projektantskom birou Elektroprivrede Crne Gore, dok u Crnogorskom elektrodistributivnom sistemu radi od osnivanja kompanije.

Za Biljanu kažu da posao obavlja besprekorno, bezuslovno prihvata dodijeljene zadatke, uvijek dostupna saradnicima i otvorena za inovacije u oblasti kojom se bavi. Opisuju je kao iskrenu i poštenu, spremnu da pomogne i edukuje mlađe kolege. Cilj tima uvijek postavlja iznad ličnog, a među kolegama njeguje ravnopravan odnos, uvažavajući mišljenja i ideje onih koje prevazilazi znanjem i iskustvom.

Biljana je srećno udata i ponosna majka djevojčice Petre. Nastoji da svaki slobodan trenutak provodi u porodičnom okruženju. Svoju ljubav prema putovanjima Biljana je prenijela i na porodicu. Pa ipak, pored brojnih živopisnih destinacija koje je obišla, sa posebnom emocijom, svake godine izdvoji dovoljno vremena da uživa u prekrasnim ulcinjskim plažama.

Svetlana Razić je specijalista za OPEX u Službi za planiranje, kontrolu i izvještavanje. Magistar je ekonomskih nauka sa 36 godina staža u elektroenergetskom sektoru. Sa deset godina radnog iskustva u Hidroelektranama na Trebišnjici 1995. godine započinje radni angažman u crnogorskoj Elektroprivredi i od tada do danas, kako svjedoče Svetlanine kolege, radi sa podjednakom posvećenošću i entuzijazmom.

Svetlana cijeni znanje kao kapital koji vam, kako kaže, "niko ponijeti ne može", zato je usavršavanje dio njene radne svakodnevice. Radne navike prenijela je i na porodicu, pa su njena djeca Ana i Rade uspješni ekonomisti sa zavidnim karijerama u perspektivi. Svetlanin suprug Darko je penzioner sa 40 godina predanog rada u elektroenergetskom sektoru iza sebe. Ponosna je na dugogodišnja prijateljstva koja je izgradila u Elektroprivredi i CEDIS-u, kako i sama ističe, lakše je izaći na kraj sa izazovima koje nosi radni dan kada ih podijelite sa dragim ljudima. Kolege kažu da je pravi timski igrač sa posebnim darom da oko sebe širi pozitivnu energiju i atmosferu, spremna da preuzme odgovornost, donese i argumentuje jasne odluke u situacijama koje prevazilaze ustaljene procedure. Druženje i putovanja je ispunjavaju energijom i daju snagu za životne izazove.

Jelena Rakočević je mlada i izuzetno uspješna. Rođena je u Kolašinu, kao đak generacije postaje stipendista ruske ambasade, dok je zvanje inženjerke stekla na jednom od najprestižnijih fakulteta energetike na svijetu – Moskovskom Energetskom Institutu.

Nakon uspješno završenih studija i brojnih atraktivnih ponuda za usavršavanje širom svijeta, Jelena ipak bira Crnu Goru, jer kako sama ističe “ljubav i čežnja prema porodici, ocu Radu, majki Sanji, bratu Vladu i sestri Tamari su prevladali želju za angažovanjem u inostranstvu”. Ubrzo upoznaje i svog životnog partnera i srodnu dušu – Pavla.

U okviru Vladinog projekta stručnog osposobljavanja 2017. godine Jelena kao pripravnik postaje dio dinamične ekipe u Sektoru za pristup mreži. Nakon završenog pripravničkog staža preuzima poziciju inženjerke u Službi za pristup mreži Regiona 2, gdje je kolegama primjer izvrsnog odnosa prema poslu i obavezama. Jelenu prije svega krasi integritet, radne zadatke obavlja uredno, odgovorno i kvalitetno.

Jelenina strast su putovanja. Vrijeme provedeno sa društvom i porodicom, kao i boravak u prirodi predstavljaju bazu iz koje crpi neophodnu energiju i elan.

Maja Dragović je arhivar – kurir u Službi za opšte poslove. U elektroenergetskom sektoru radi 22 godine, a u CEDIS – u je od osnivanja kompanije. Majino ime uliva poštovanje među kolegama. Posvećena i precizna, stalozena i puna razumijevanja, Maja posjeduje

ključne kvalitete koji su potrebni za rad na arhivi velike kompanije poput CEDIS-a. Strankama prilazi strpljivo i profesionalno, a na kompaniju gleda kao na svoju drugu kuću.

Zato u predlogu za nagradu i stoji da je Maja uporna i ozbiljna u radu, izrazito lojalna kompaniji, a s obzirom na količinu informacija koju svakodnevno obrađuje, ona je neko na koga možete da se oslonite uz punu uvjerenost da će posao biti besprekorno završen.

Ima skladnu porodicu, supruga Borisa i troje djece: Nikolu, Ivu i Miu – na koje je podjednako ponosna.

U slobodno vrijeme bira prirodu, naročito mir i šarenilo svoje baste, gdje uživa njegujući cvijeće.

Tijana Radović je ekonomista, zaposlena na poziciji referenta za odnose sa krajnjim korisnicima. Dinamična, obrazovana, stručna i posvećena, visoko motivisana da unaprijedi poslovne procese i doprinese pozitivnom iskustvu korisnika.

Tijana je radni angažman započela u Ministarstvu unutrašnjih poslova, zatim prelazi u Direktorat za bilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova Crne Gore, nakon čega 2018. godine otpočinje rad u Crnogorskom elektrodistributivnom sistemu. Od tada Tijana ne prestaje pozitivno da iznenađuje, otvorena i optimistična, prijatna i omiljena među kolegama, sklona da razmišlja i djeluje mimo opisa posla i preko povjerenog obima zadataka.

Uživa u porodičnom ambijentu, uz druženja i razgovore sa roditeljima Vlajkom i Senkom, bratom Novakom i sestrom Nevenom. Tijana je sklona umjetnosti zato vrlo često slobodno vrijeme provodi za slikarskim platnom.

REGION 1

Akcent na revitalizaciji objekata

Ekipa održavanja u Regionu 1 marljivo radi i trudi se da se realizuju sve planirane aktivnosti u okviru investicionih projekata u cilju poboljšanja naponskih prilika i povećanja stabilnosti nadzemnih mreža.. Tako je velika pažnja u prethodnom periodu posvećena potpunoj rekonstrukciji trafostanica naponskog nivoa 10/0,4kV, pa su od 26 trafostanica iz Plana održavanja za ovu godinu do kraja juna završili sve radove na 24 objekta, na kojima su zamijenjeni niskonaponski ormari, usponski vodovi, ROS-ovi, katodni odvodnici prenapona i slično, a izvršena je i kontrola kvaliteta uzemljenja tih objekata.

Cilj je da se trafostanice, koje su u Planu održavanja dobile prioritet, poboljšaju i na taj način stvore uslovi da svaki korisnik u tim djelovima konzuma dobije pouzdanije napajanje električnom energijom.

U istom cilju radi se i rekonstrukcija niskonaponskih mreža, pa se tako na području Nikšića privode kraju radovi na NN mrežama “Bršno 1”, “Bjeloševina 2”, “Oštrovac” i “Oštrovac 1”, dok predstoje radovi na niskonaponskoj mreži „Brezovik“.

U Vilusima su u prethodnom periodu završeni radovi na NN mrežama “Vilusi 2”, “Vraćenovići”, “Macavare” i “Raštica”, dok su u završnoj fazi aktivnosti na

niskonaponskim mrežama “Vilusi 3”, “Pilatovci 1” i “Obljaj Donji”.

Na području Golije pri kraju je rekonstrukcija NN mreža “Javljen” i “Čarađe”, a nijesu zapostavljene ni Plužine, gdje je na 10 kilovoltnom dalekovodu “Gornja Brezna” zamijenjeno 30 nosnih stubova od planiranih 42, kao i pet zateznih. Zamijenjeni su, takođe, izolatori na 90 stubova, a u narednom periodu zaštitit će

se farbanjem i svi čelično-rešetkasti stubovi na ovom nadzemnom vodu.

Na dalekovodu 10kV “Mratinje” u toku je zamjena svih drvenih stubova i izolatora, nakon čega će se ofarbati konstrukcija na čelično rešetkastim stubovima, dok su na 10 kilovoltnom dalekovodu “Kneževići” dotrajali drveni stubovi već zamijenjeni, a u planu je zamjena izolatora na ostalim stubnim mjestima, kao i numeracija svih stubova.

Trenutno su u toku pripremni radovi za kompletnu rekonstrukciju niskonaponske mreže “Brezna Selo” na kojoj se planira zamjena svih dotrajalih stubova i zamjena užeta samonosivim kablovskim snopom,

NN MREŽA „KLJAKOVICA-BILEČKO JEZERO“

što će doprinijeti pouzdanijem napajanju tamošnjih korisnika.

Dobra vijest za korisnike u Plužinama je da je u okviru nastavka Projekta revitalizacije planirana revitalizacija DV 10kV “Unac” na kojem će se zamijeniti preko 500 stubova i uže u dužini od 20 kilometara. Trenutno se u tom dijelu konzuma vrši i snimanje niskonaponskih mreža za potrebe Projekta revitalizacije.

Što se tiče havarijskog održavanja, nije bilo značajnijih aktivnosti, osim što je dobro organizovana ekipa održavanja iz Regiona 1 u nekoliko navrata sanirala kvarove na 10 kilovoltnim kablovima koji napajaju gradsko područje Nikšića.

REGION 2

U toku revitalizacija DV „Ubli“

U Regionu 2 trenutno su u toku radovi na reavitalizaciji 10 kilovoltnog dalekovoda „Ubli“, dužine 18,2 km, koji treba da se završe do jeseni. Od 302 stuba mijenja se njih 185, i to 101 armirano – betonski, 13 čelično – rešetkastih i 71 drveni. Pored toga, saniraće se još 66 čelično – rešetkastih stubova i zamijeniti osam kilometara Al Fe užeta, kao i ugraditi novi izolatori na 30 stubova i nanovo uzemljiti 72 stuba. U planu je i raskresivanje rastinja u trasi ovog nadzemnog voda koji električnom enegijom napaja znatan broj korisnika.

Boban Bulatović, inženjer za održavanje nadzemnih vodova, kaže da je već završen ogranak dalekovoda prema STS „Korita 1“ na kojem ugrađeni svi planirani

ZAVRŠEN OGRANAK DALEKOVODA
PREMA „STS KORITA 1“

armirano – betonski stubovi, novo uže i silikonski izolatori, kao i uzemljenje.

Završen je, takođe, i krak dalekovoda za STS „Korita 2“, a radove izvode tri ekipe (**Radoje Bubanja, Željko Prelević, Marko Skrobanović, Božidar Mihailović, Radisav Jovanović, Afrim Ljuljanović, Gojko Maraš, Nemanja Miketić, Jugoslav Galić i Adis Frljučkić**) pod nadzorom poslovođa **Zvezdana Mustura i Dejana Drobnjaka**.

U društvu sa Bulatovićem i **Bogdanom Aprcovićem**, inženjerom 3 za vazdušne vodove, obišli smo ih 29 juna dok su ugrađivali uže na navoizgrađene stubove na Koritima.

-Kad se radi dalekovod, posla ima po čitav dan, a posao je težak, pravi rudarski – kažu. Ni velika vrućina ne sprječava ih da satima montiraju uže na stubove, gotovo bez predaha. Značaj posla koji obavljaju dovoljna je motivacija.

Napravljen je plan radova za taj dan pa nemaju vremena da negdje potraže hlad. Sreća što su već uigrana ekipa i što se dobro razumiju. Nikad ne postavljaju pitanje trajanja i obima posla koji obavljaju savjesno i najbolje što

NA STUBU RADOJE BUBANJA
I DEJAN DROBNJAK

umiju, pa im je učinak zavidan. Uz to su vrlo oprezni i odgovorni, čuvaju jedni druge.

Nastoje da težak rad „začine“ i sa malo opuštenosti i humora, koji ih oslobađa pritiska od svakodnevnih obaveza.

ZAVRŠENA I DIONIČA PREMA
„STS KORITA 2“

SMANJENI GUBICI NA MREŽI

Kasa „teža” za 2.5 miliona eura

Smanjenjem gubitaka za 0,62 procentna poena u prethodnih 12 mjeseci smanjena je i ukupna količina potrebne električne energije za njihovo pokrivanje koju CEDIS nabavlja na tržištu i na taj način ostvarena ušteda od oko dva i po miliona eura.

Dobrom organizacijom i primjenom mjera za smanjenje gubitaka CEDIS je od maja prošle godine uspio da smanji gubitke na elektrodistributivnoj mreži za 0,62 odsto i to uz povećanje preuzete električne energije od devet odsto za isti referentni period. Smanjenjem gubitaka za 0,62 procentna poena smanjena je i ukupna količina potrebne električne energije za pokrivanje gubitaka koju CEDIS nabavlja na tržištu i na taj način ostvarena ušteda u prethodnoj godini od oko 2.5 miliona eura (prema prosječnim cijenama po kojima je u navedenom periodu CEDIS plaćao električnu energiju). Za period januar – maj ove godine ostvarena je ušteda od 1,8 miliona eura.

U toku proteklih 12 mjeseci gubici su, dakle, u konstantnom padu i to preko 0,5 odsto na mjesečnom nivou, dok su tokom pojedinih mjeseci realizovana umanjena od preko jedan odsto, uz konstantno mjesečno povećanje preuzete energije.

Tako npr. u aprilu je ostvaren pad gubitaka od 1,04 odsto u odnosu na isti period prošle godine. A za prvih pet mjeseci ove godine gubici su na nivou od 12,60 odsto, što je za 0,73

odsto manje u odnosu na isti period prošle godine, uz povećanje preuzete energije od četiri odsto. To je najniži nivo gubitaka ikada izmjeren u elektrodistributivnom sistemu Crne Gore.

Efikasnim radom na terenu, uz maksimalno korišćenje prednosti implementirane napredne tehnologije, CEDIS je u prilici da detaljno prati tokove energije i blagovremeno i dosledno reaguje na nepravilnosti – što potvrđuju ostvareni rezultati u smanjivanju gubitaka.

Po osnovu otkrivene neovlašćene potrošnje od maja 2021. godine obračunao je 5.5 miliona kilovatsati električne energije, čija je vrijednost oko 655 hiljada eura. Izuzetni rezultati su postignuti i na polju otkrivanja i obračuna neovlašćene potrošnje električne energije kod samovoljno priključenih korisnika.

Postignuti rezultati posebno dobijaju na značaju u kontekstu izražene nelegalne gradnje i nelegalnih priključenja i gubitaka na elektrodistributivnoj mreži. Postojeća infrastruktura se neplanski opterećuje, čime se povećavaju

troškovi za održavanje i umanjuju efekti investicija. Na terenu, postupak otkrivanja i uvođenja nelegalnih priključaka u zakonom definisane okvire predstavlja mukotrpan proces, koji zahtijeva angažovanje većeg broja zaposlenih.

U aktuelnim uslovima globalne nesigurnosti na tržištu energenata i nezapamćenih skokova cijena opreme za održavanje elektromreže, navedene činjenice predstavljaju ozbiljno finansijsko opterećenje za našu kompaniju. Borba sa ovim duboko ukorijenjenim i široko zastupljenim problemom zahtijeva i sistemsku podršku koja do sada, nažalost, nije bila adekvatna.

Akcija suzbijanja neovlašćene potrošnje električne energije nastaviće se i u narednom periodu na području svih crnogorskih opština.

SIMPOZIJUM "NOVI ENERGETSKI TRENDОВИ"

Energetska tranzicija zahtijeva veliku stručnost, znanje, predviđanje i prilagođavanje novim okolnostima

U Budvi je, u organizaciji EPCG i Saveza energetičara, od 27. do 29. maja održan simpozijum "Novi energetski trendovi" na kojem se kroz četiri panela i dvije prezentacije razgovaralo i diskutovalo o najvažnijim pitanjima energetike u regionu.

U metropoli crnogorskog turizma okupili su se najistaknutiji predstavnici energetske struke koji su sa ovog skupa poručili da u energetskej tranziciji nema gotovih odgovora i da rješenja koja se moraju tražiti zahtijevaju veliku stručnost, znanje, sposobnost i predviđanje, kao i prilagođavanje novim okolnostima. Tehnologije se veoma brzo razvijaju i pružaju velike mogućnosti, ali su nedovoljne da se ovi procesi koji su pred nama brzo i kvalitetno realizuju.

Biće to veliki izazov u ovom vremenu energetske krize, poskupljenja svih energenata i velikog energetskeg šoka koji je dobro uzdrmao svijet.

Otvarajući eminentni skup, predsjednik Odbora direktora EPCG, **Milutin Đukanović**, rekao je da nije slučajno moto ovog simpozijuma „Novim energetskim trendovima brišemo granice“, jer impresivan broj učesnika potvrđuje da su u oblasti energetike izbrisane granice.

-Sa ponosom govorimo da ovdje danas imamo predstavnike od Beča do Skoplja. Najuglednija imena energetike u oblasti finansija, zbog čega je od neprocijenjivog značaja međusobno druženje na

marginama i razgovori koji će doprinijeti da se učesnici bolje povežu, razumiju i na kraju ostvare bolje rezultate.

Ovo je vrijeme informatike, tehnologija, svijet je danas postao nikad bliži, lako se komunicira sa bilo kojom tačkom zemaljske kugle. Ali, bez žive komunikacije, nijedan posao ne može biti završen - rekao je Đukanović.

Predsjednik Saveza energetičara, prof. dr **Nikola Rajaković**, kazao je da je energetika bila dugo godina najvažnija, ali da mu se sad čini da je danas „ubjedljivo najvažnija“.

-Rješenja koja se moraju tražiti zahtijevaju veliku stručnost, znanje i sposobnost i predviđanja. U energetskej tranziciji nema gotovih odgovora. Moramo da se snalazimo na najbolji mogući način, da se prilagođavamo okolnostima i da nalazimo rješenja - naveo je Rajaković i dodao:

-Tehnološka znanja, koja rastu iz dana u dan, pružaju velike mogućnosti, ali su nedovoljna da se procesi koji su pred nama brzo i kvalitetno realizuju. Koliko god znamo, još više moramo da učimo.

Izvršni direktor EPCG, **Nikola Rovčanin**, rekao je da je cilj ovog skupa povezivanje i zajedničko pronalaženje rješenja za brojne i zajedničke probleme u oblasti energetike, te da razvojne vizije i stručna mišljenja sa ovakvih okupljanja snažno utiču na unapređenje rada i strategiju razvoja energetske kompanije.

On je istakao da je iza Elektroprivrede teška, ali veoma uspješna poslovna godina u kojoj je ostvaren najbolji poslovni rezultat u istoriji kompanije i pokrenut rekordan investicioni ciklus. „Ispred nas su brojni izazovi sa kojima ćemo se suočiti prije

svoga ozbiljnom strategijom, brzim investiranjem u potencijale obnovljivih izvora energije, ali i modernizacijom postojećih kapaciteta i prilagođavanjem standardima Evropske unije (EU)“, rekao je Rovčanin i dodao da su pred EPCG tri osnovna zadatka – obezbjeđivanje stabilnosti energetskega sektora u vremenu globalne energetske krize, povećanje udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj proizvodnji, obezbjeđivanje stabilnosti cijena električne energije prema građanima i privredi, uz kontinuirane i stabilne isporuke električne energije.

„Uvjeren sam da ćemo na kraju ovog simpozijuma biti bogatiji za brojna stručna mišljenja i zaključke u kom pravcu treba da razvijamo naše poslovne strategije. Siguran sam da će ovaj Simpozijum postati tradicija i da ćemo naredne godine opet se okupiti sa nekim novim temama i zadacima koji stoje pred svima nama“, kazao je Rovčanin.

Ministar kapitalnih investicija, **Ervin Ibrahimović**, izrazio je zadovoljstvo što se u Crnoj Gori organizuje skup na kojem će se razmatrati novi energetske trendovi, što je vrlo aktuelna tema na globalnom nivou. On je kazao da je obezbjeđivanje dovoljnih količina električne energije na ekonomski, energetske i ekološki prihvatljiv način i postizanje kompromisa između ekonomije i ekologije postao cilj svake države, kao i globani cilj na svjetskom nivou. „Neophodno je definisati savremene puteve održivog razvoja koji će voditi ka budućnosti u kojoj će stanovništvo naše planete imati bolji životni standard, uz očuvanje eko sistema i prirodnih resursa. To znači da vlade svih država

treba da definišu i implementiraju nove i održive politike, strategije i planove koji se odnose na proizvodnju, prenos, distribuciju i korišćenje električne energije, a koji će biti usklađeni sa planovima zaštite životne sredine i borbe protiv klimatskih promjena“, rekao je Ibrahimović.

On je podsjetio da je Crna Gora svoje opredjeljenje za zajedničku borbu protiv klimatskih promjena iskazala potpisivanjem Pariskog sporazuma u aprilu 2016. godine, kao i njegovom ratifikacijom 2017. godine. Na taj način smo se obavezali da doprinosimo smanjenju emisije gasova sa efektom staklene bašte na globalnom nivou. Prema revidiranom nacionalnom utvrđenom doprinosu Crne Gore, koji je određen u skladu sa Pariskim sporazumom, cilj je da se emisija gasova sa efektom staklene bašte u Crnoj Gori smanji 35 odsto do 2030. godine. Da bi se ovaj ambiciozni cilj dostigao potrebno je raditi na primjeni savremenih tehnologija, povećanju udjela energije iz OI, povećanju energetske efikasnosti i modernizaciji energetskega sektora. -Cilj je, dakle, uspješna energetska tranzicija i integracija u regionalno i evropsko energetske tržište, zašto nam je neophodna razvijena prenosna i distributivna mreža, zbog čega će Crna Gora nastaviti da intenzivno radi na realizaciji projekata koji se odnose na modernizaciju postojećih i izgradnju novih objekata za prenos i distribuciju električne energije –

poručio je resorni ministar.

Potpredsjednik Vlade za ekonomski sistem **Vladimir Joković** rekao je da pitanje sve snažnijeg usmjerenja Crne Gore ka korišćenju svih obnovljivih izvora energije interes države.

-Očigledno je da je tendencija da stare izvore energije mijenjamo novim, obnovljivim, a ključno je koliko brzo će se to ostvariti. U tom smislu raduje najava da se u Crnoj Gori kreće sa projektom SOLARI 300+ i 500+. To je veliki, inovativni projekat kojim se usmjeravamo ka proizvodnji zelene energije i u isto vrijeme stvaramo priliku da zapošljavamo veći broj ljudi - kazao je Joković.

U osnovi su, kako je dodao, četiri prioriteta.

-Proizvodnja energije, da štitimo životnu sredinu, zapošljavamo ljude i razvijamo ekonomiju. Bez pouzdanog pristupa energiji teško da država može imati trajan održivi ekonomski razvoj koji nastojimo da ostvarimo. Adekvatan pristup ovoj temi može doprinijeti održivosti poljoprivrede i industrije i povećanju kvaliteta zdravstvene zaštite i obrazovanja. Bez energije nema razvoja - poručio je Joković.

Obnovljivi izvori energije kao prioritet razvoja energetskeg sektora u Crnoj Gori i regionu

Obnovljivi izvori energije najvažnija su poluga u poslovima koji predstoje u energetskej tranziciji, a energetika mora da preuzme razvojnu funkciju zaključak je prvog panela „Obnovljivi izvori energije kao prioritet razvoja energetskeg sektora u Crnoj Gori i regionu“, koji je organizovan u okviru Simpozijuma EPCG NET 2022.

Predsjednik Odbora direktora Elektroprivrede Crne Gore **Milutin Đukanović**, energetskej tranziciji vidi kao veliku razvojnu šansu jer imamo izvanredan potencijal, koji treba da iskoristimo. Energetika je istorijska šansa za region, da se digna na noge i ne bude uvijek na repu događaja u Evropi i svijetu.

-Kada je riječ o solarnim panelima, oni jesu skuplji, ali nemamo problema oko distributivne mreže, oko prenosa, što nije slučaj kad su u pitanju velike elektrane, jer se tu pojavljuje problem sa prenosom. Možemo da pravimo ogromne elektrane, ali ne možemo da ih priključimo.

On rješenje za prenosni sistem vidi u kombinaciji solarnih ili VE i elektrana na gas jer se tako najbrže dolazi do energetske stabilnosti. -Napravili smo firmu koja će da montira panele. Imaćemo 500 montera, koji će biti spremni i obučeni sa licencama da izvode radove na krovovima -rekao je

Đukanović koji je ukazao na činjenicu da u Crnoj Gori nemamo ni dva megavata instalisanih solarnih panela, tako da sljedećih nekoliko godina ne možemo pogriješiti. -Moramo da budemo veoma posvećeni, vrijedni, da ubrzamo papirologiju i izdavanje dozvola i ne dozvolimo da tu gubimo vrijeme – kazao je on.

Prof. dr **Nikola Rajaković** sa Elektrotehničkog fakulteta u Beogradu kazao je da su obnovljivi izvori energije najvažnija poluga u poslovima koji predstoje u energetskej tranziciji, ali je zaokret prema tim izvorima spor. Region je jako oslonjen na ugalj i mora se praviti radikalniji zaokret ka obnovljivim izvorima energije. Kašnjenje je skupo, a ako se previse zakasni, može da bude i preskupo. -Sa energetskej efikasnošću imamo rezultata u regionu, ali to nije dovoljno. Na ovom segmentu moramo da radimo jako puno. Mislim da će potrošnja biti značajno promijenjena u narednim godinama, a o decenijama da ne

govorim. Biće sve zahtjevnija i tehnološki izazovnija. Proizvodnja će se morati prilagođavati okolnostima i postati njeno veličanstvo proizvodnja, dok je to ranije bila potrošnja. Stvari se mijenjaju i svaki proizvedeni klovatsat biće i te kako dragocjen. Naročito će biti dragocjen naredne zime koju je zbog velikih poremećaja na tržištu i neizvjesnosti

oko rata u Ukrajini najteže prognozirati. Pouzdanije su dugorčne prognoze. Ogromni su poremećaji za čije amortizovanje treba dosta vremena - smatra profesor Rajaković i dodaje:

-Elektroenergetika ne može više da se sagledava kao izdvojena cjelina, jer to više ne funkcioniše. Ona postaje toliko multidisciplinarna da je to teško ispratiti. Stoga se mora sagledavati u kontekstu saobraćaja, toplotne energije, industrije, novih razvojnih tehnologija. Kroz sinergiju znanja, sinergiju ljudi, sinergiju sektora puno više znamo. Ogromni su poremećaji za čije amortizovanje treba dosta vremena.

Rajaković je jasan da su ključni trendovi u energetici dekarbonizacija čiji je važan dio elektrifikacija transporta i industrije, decentralizacija i digitalizacija bez koje nema dobre tranzicije. On

pozdravlja decentralizaciju koju vidi kao nešto što će skinuti veliki teret sa državnih elektroprivrednih preduzeća.

-Ako uspijemo da na krovovima hotela, na parkiralištima, krovovima naših kuća postavimo puno solarnih panela olakšaćemo zadatak državnim elektroprivredama, jer taj njihov zadatak postaje operativno izuzetno težak – smatra Rajaković.

U vezi sa promjenama u proizvodnji, on je kazao da se tu postavlja niz važnih pitanja.

-Kreću obnovljivi izvori energije, VE, SE, šta sa varjabilnom proizvodnjom, šta kada imamo te enormne količine varjabilnih megavatsati iz vjetra i sunca koje se mijenjaju na 15 minuta ili čak i u kraćim vremenskim intervalima. Kako to umiriti, kako voditi kakav sistem. Ohrabrujuće je što struka i tehnologije vide odgovore i što je spektar tih odgovora veoma širok. Jedan od njih je vodonik, kao i reverzibilne hidroelektrane, a upravljanje potrošnjom je vjerovatno najozbiljniji odgovor. To je najvažnije i to ćemo vidjeti vrlo brzo. Tehnologije su postale lako primjenjive i to moramo iskoristiti – istakao je Rajaković.

Po njemu, jasno je da su ključni trendovi u energetici dekarbonizacija čiji je važan dio elektrifikacija transporta i industrije, decentralizacija i digitalizacija bez koje nema dobre tranzicije. On u energetici bez integracije sektora ne vidi rješenje, jer se energetika ne može sagledavati kao izdvojena cjelina, već u kontekstu saobraćaja, industrije, novih razvojnih tehnologija.

-U Aziji se solarne i VE postavljaju na iste lokacije i to pakuju sa skladištenjem energije da bi bili jedan energetska entitet i da bi se kod operatora sistema i operatora tržišta pojavili kao jedan entitet, što ima određene ekonomske benefite – informiše Rajaković koji, takođe, vidi vrlo povoljnu perspektivu za razvoj mikro mreža, čime svi treba da se ozbiljno pozabave.

V.d. direktora Elektroprivrede Srbije, **Miroslav Tomašević**, kazao je da se u prethodnom periodu gas izdvajao kao mogućnost i počelo se sa razvojem tih projekata. On je objasnio je da je gas umjesto uglja kao bazni energent jako bitan i istakao da ih je kriza ohrabrila da brže krenu naprijed. Put se jasno trasirao, to su obnovljivi izvori energije.

-Možda smo ih pretjerano stavljali u stranu, krijući se iza nekih zakonskih regulativa, kojekakvih planova. Sada više toga nema. Jasno je svima da obnovljivi izvori nemaju alternativu. Nama su dostupni sunce i vjetar. Srbija je do skoro 70 odsto svoje proizvodnje ostvarivala i danas ostvaruje iz termo sektora, na ugalj i nešto na gas. Sada treba brzo reagovati i bazirati se na OIE, ali i na štednju koja može da da brz rezultat. Ništa veći efekat ne daje nego štednja koja može mnogo da pomogne u ovom trenutku. Takođe i dugoročni ugovori sa onima koji već posjeduju OIE, što će nam omogućiti da upravljamo proizvodnjom i riješimo balansiranje - kazao je Tomašević za kojeg je jedan od odgovora reverzibilne HE, kao i virtualne. -Sve je na dugom putu, ali njime idemo i znamo gdje idemo, ali ono što najbrže možemo su solarne

elektrane, koje se znatno brže grade. Najzgodnije i najbrže rješenje je da sve kompanije ohrabrimo, riješimo priključenje, što je ključno. Tranzicija nije laka, ali moramo uložiti malo više napora i biti hrabri u odlukama a ne da se sakrijemo iza papira. Moramo ohrabriti privredu da na svoje krovove instalira solarne panele, jer oni su rješenje kad su remontu TE koji se ne rade zimi i kad je loša hidrologija. Moje viđenje je da sljedeće godine, ako sada krenemo u kampanju, možemo imati elektranu od 200 megavata, što bi značilo da ne moramo da uvozimo struju a potrošači je ne bi morali plaćati - objasnio je Tomašević.

Generalni direktor Elektroprivrede Republike Srpske, **Luka Petrović**, istakao je da se zavaravaju svi koji smatraju da se već sljedeće godine može stvoriti energetska nezavisnot na ovim područjima jer je i ranije priprema energetskih projekata trajala po pet godina, a izgradnja još tri do pet godina.

-Mi kao Republika Srpska smo energetska nezavisni, jer imamo taj portfolio koji nam omogućava izvoz i malo lagodnije ulazimo u tranziciju. Po meni dekarbonizaciju je trenutno potisnula energetska nezavisnost jer, maltene, sve zemlje uvoze energiju, a to je u odnosu na prije godinu puta pet. Jedini izlaz iz toga su investicije. Brza investicija su solarni paneli, a treba raditi na razvoju hidropotencijala i korištenja vjetroparkova. Mi smo iskopirali projekat EPCG, s tim što ćemo instalirati 50.000, što je osam procenata ukupnih brojila u R. Srpskoj. To neće ugroziti distributivnu mrežu, a najbrže

se može uraditi. Tako ćemo tu oslobođenu energiju moći prodavati na tržištu- pojasnio je Petrović. I on smatra da je štednja veliki potencijal i vjetar u leđa energetske tranziciji.

-Trebalo ulagati u energetske efikasnost starijih objekata. Ako svi uštedimo malo energije na energetske efikasnosti, ako oslobodimo energiju putem izgradnje solarnih panela, što možemo maltene uraditi u godini, onda ćemo doći do viškova električne energije, a to znači i do viška prihoda. Onaj ko uvozi će manje uvoziti, a onaj ko izvozi imaće veće benefite - istakao je Petrović. Pojaviće se, kako je kazao, problem sa priključenjem, ali to je sljedeća faza.

Evropa nije, smatra on, snažno grantovima podržala obnovljive izvore. R. S. ima 600 megavata instalirane snage TE, toliko je bilo i prije 40 godina, a neke druge zemlje imaju znatno više. Na nas se vrši pritisak, a negdje drugo se uopšte ne razmišlja o tranziciji.

Petrović predviđa da će se zbog cijene električne energije fabrike seliti u naš region, na taj način će se privući stručnjaci i to je također veliki potencijal koji treba iskoristiti.

Rukovodilac sektora za Obnovljive izvore energije i energetske efikasnost Elektroprivrede hrvatske zajednice Herceg Bosne, **Miroslav Nikolić**, smatra da nove tehnologije nude ogroman potencijal, ali same ne mogu dati odgovor, te da se moraju mijenjati modeli poslovanja, kao i regulacija, pa i tržište za koje misli da je jedan od uzroka trenutne krize, jer je neodgovarajuće. U svim segmentima moraju se napraviti

promjene.

On je naglasio izuzetni potencijal koje nude nove tehnologije. Takođe i virtuelne elektrane. U Njemačkoj postoji takva elektrana, snage osam gigavata, kojom se, zahvaljujući novim tehnologijama, upravlja u realnom vremenu.

Za njega je projekat EPCG Solar 3.000 + i Solar 500 + vrlo pozitivan primjer koji treba slijediti -Ogroman potencijal u tom smislu je i distributivna mreža, ali moramo ići u automatizaciju, digitalizaciju i prema pametnoj mreži. Radimo na tome i ulažemo u to. To je i te kako zahtjevan posao koji će olakšati

nove tehnologije. Mi trenutno imamo oko 380 distribuiranih izvora, priključenih na našu distributivnu mrežu, oko 42 megavata instalirane snage. Razmišljamo i o virtuelnim elektranama kao velikom potencijalu, ali treba obezbijediti regulatorni i pravni okvir, na čemu se već dosta radi - kazao je Nikolić.

Direktorica Obnovljivih izvora energije Hrvatske, **Maja Pokrovac**, smatra da se tranzicija ne može svesti na razmišljanje kako i šta raditi, jer je energetika izuzetno sebičan sektor. Region ima 30 odsto veći potencijal OI u odnosu na zapadne zemlje, ali je izuzetno trom, jer je bio u komfornoj zoni i jer je postojala izvanredna elektro-energetska mreža, hidrocentrale. Irska radi u moru VE veličine 23 fudbalska igrališta. Oni nemaju sunce ali znaju

da imaju more. Norveška ima naftu a razvija OIE.

-Mi u Hrvatskoj smo svjesni šta moderna energetika znači. Problem balansiranja, koji ističete, je apsolutno rješiv. Napravite akcioni plan pojačanja elektroenergetske mreže u cilju integracije OIE. U Hrvatskoj je izgrađeno više od 1.000 megavata ovih izvora, sunca vjetra, bio mase, geo termalne energije, vodonika koji se dobija korišćenjem OIE – kazala je Pokrovac i dodala: - Energetika ovoj regiji omogućava ravnomjerni razvoj zemlje. Žalosno je i sramotno da nas je korona natjerala i rat u Ukrajini da razmislimo i da shvatimo da je

najskuplja ona energija koju u svojoj državi nemamo. Nema skuplje od te energije. Zato u Hrvatskoj sada svi hoće solarne panele na svojim kućama. Proizvođač solara ne može da stiže da proizvodi, što do skoro nije bio slučaj.

Ona informiše da je u Hrvatskoj trenutno najaktuelnije povezivanje energetike sa ostalom industrijom. Promijenili su zakonodavstvo koje je sada transparentno, što nije bilo lako. Sve su ugradili u zakonodavstvo, svaki korak. To je trenutno najhitnije, jer nove direktive EU

kažu da će se sva papirologija morati završavati za godinu.

-Treba odmah identifikovati područja koja su najpovoljnija za izgradnju OI, uraditi digitalno mapiranje, gdje se najprije može nešto izgraditi, solari treba da budu obavezni na stambenim i javnim zgradama. Ne treba čekati, što se prije krene, to će biti lakše. Mi smo u Hrvatskoj krenuli prije šest godina u ovaj proces, ne samo zbog energetike, već i zbog toga što ne postoji proizvod u kojem energija ne čini barem 30 odsto cijene. Zemlje koje upravljaju svojom energetikom imaju bogatiji životni standard. Prepreke su u glavama, rješenja u energetici postoje i ne treba nešto novo izmišljati – smatra Pokrovac.

Direktor za razvoj i investicije Elektroprivrede Sjeverne Makedonije, **Blagoj Gardajdziski**, vjeruje da je ta država na pravom putu, ali postoje dileme. „Računica kaže da bi trebalo izgraditi oko dva gigavata fotonaponskih centara, još dopunskih 500 megavata vjetra da bi mogli supstituirati proizvodnju, koju danas imamo od uglja. To nije jednostavno. Mislim da ćemo, ukoliko svi odgovorni za energetske tranzicije ne budu koncentrisani prema nalaženju rješenja, imati ozbiljnih poteškoća“, istakao je Gardajdziski.

On je podsjetio da su sve projekcije bile da će cijena električne energije postepeno padati do 2026. godine do nekih 30-tak eura po megavatsatu i da će se poslije 2035. godine stabilizovati na oko 35 eura.

-Svi znamo šta se dogodilo i koliko je pitanja pred nam koje trebamo riješiti, inače nam se crno piše – kaže

PROJEKAT SOLARI 3000 + I 500 + : ŠTA SA GUBITKOM PRIHODA ODS-a

Tokom prezentacije Projekta Solari 3000 + i 500 + na kojoj je, između ostalog, rečeno da su tokom njegove pripreme rađene vrlo složene i kompleksne analize o potrošnji, te da su vrlo posvećeni Projektu pa uporedo sa podizanjem nove firme rade i na digitlizaciji ovog procesa i razvoju softvera za podršku, te uključivanju Razvojno investicionog fonda i CEDIS-a koji će digitalno moći da prati sve zahtjeve za priključenje, postavljeno je pitanje na koji način će se riješiti problem smanjenja prihoda Operatora distributivnog sistema koji će nakon implementacije projekta ostati bez naknade za mrežarinu za taj dio. Da li su rađene analize kako će se to odraziti na ODS-a i ima li EPCG rješenje za taj problem, s obzirom da će se, s jedne strane, smanjiti prihodi, a sa druge povećati potreba za ulaganjima u mrežu radi priključenja novih izvora energije.

Učesnike je, takođe, interesovalo po kojoj cijeni će se plaćati višak proizvedene energije kupcima – proizvođačima.

Iz EPCG je rečeno da imaju rješenje za CEDIS čiji su stopostotni vlasnik i da će ga definitivno podržati. Ovaj projekat treba da mu bude motiv da optimizuje određene segmente poslovanja i poslovne procese.

Gardajdziski koji, ipak, vjeruje “da će ono što je planirano kada je riječ o tranziciji i obnovljivim izvorima energije ići po planu ili malo sporije od planiranog, ali ozbiljan domaći zadatak se mora riješiti”.

Og 1988. do danas povećali u, kako je kazao, proizvodnju za svega 300 GWh, ali ima dosta projekata ulaganja u OIE, među kojima je istorijski projekat izgradnje HE “Čebren”, vredan oko 600 miliona eura, koji će imati kapacitet od 333 megavata, ili 458 megavata ukoliko se na brani Orlov kamen instalira još jedna hidroelektrana. Predviđena godišnja proizvodnja je između jednog i 1,2 teravat-sata, a postrojenje treba da omogućiti smanjenje emisija ugljen-dioksida od 913.000 tona godišnje.

Dr **Ilija Batas Bjelić** iz Saveza energetičara Srbije kazao je da postoji ogroman skepticizam, vezan

za obnovljive izvore energije u smislu njihove predvidivosti. Ipak, kada se pogledaju i drugi sistemi, srećemo sa sa problemima koji su nastali zbog nepredvidljivosti, počev od toga koliko ima uglja na kopovima. Zato bi monitoring i prognoza mogli biti prvi lijek za ovo što nam se dešava.

-Prvo je planiranje, a zatim fleksibilizacija, pa povećanje interkonekcije. To je nešto što se pokazalo u svim simulacijama dobro. Zatim fleksibilizacija postojećih elektrana, pogotovo onih na kombinovanu proizvodnju električne i toplotne energije, a tu je i povezivanje sektora transporta i toplotne energije sa sektorom električne energije i na kraju, storidž. To je ta sinergija. Diverzifikacija, kao investiciona strategija smanjenja rizika ulaganja, je poseban kvalitet energetske strategije. Ona omogućava da, ako neka tehnologija omane, imate rezervu - kazao je Bjelić.

Liberalizacija tržišta i prednosti uspostavljanja regionalne berze električne energije

Tržište električne energije će morati da omogući masovno uvođenje proizvodnje sa niskim emisijama ugljenika, a posebno proizvodnje iz obnovljivih izvora, uz obezbeđivanje da fleksibilni resursi dopunjuju varijabilnu proizvodnju iz obnovljivih izvora gde i kada je to potrebno. S tim u vezi, kolebljivost cijena električne energije će se verovatno povećati u narednim godinama, što ukazuje na sve veće potrebe sistema za fleksibilnošću.

To je realnost, kao što je realnost i energetska kriza, pa je regionalizacija tržišta u budućnosti nešto što je neminovno, poručeno je na panelu “Liberalizacija tržišta i prednosti uspostavljanja regionalne berze električne energije” održanom u okviru konferencije NET 2022.

Predsjednik Odbora direktora CGES-a, **Aleksandar Mijušković**, rekao je da je Crna Gora postala čvorište u regionu, s obzirom na to da je Terna jedan od vlasnika CGES-a zbog kabla sa Italijom.

-Imamo direktnu vezu sa Italijom i dosta razvijenu vezu sa susjednim državama, što nam omogućava da što više otvorimo granice i budemo tu za trgovinu električnom energijom. U Crnoj Gori je i koordinaciona aukcijska kuća za prenosne kapacitete za jugoistočnu Evropu (SEECAO). To je još jedna prednost i mogućnost da se što više i bolje trguje - rekao je Mijušković koji se pohvalio rekordnim poslovnim rezultatom u

prošloj godini, kad su ostvarili dobit od 117 miliona eura.

-U prvom kvartalu imamo već šest miliona dobiti, tako da i ove godine očekujem rekordni rezultat. Našu imovinu, od osnivanja, uvećali smo skoro duplo. Konstantno radimo na unapređenju sistema, trudimo se da primjenjujemo najbolja iskustva i napravimo jedan dobar sistem - saopštio je Mijušković.

On je podsjetio da je CGES, koji je kao OPS-a kičma tržišta, osnovao berzu električne energije, čiji su vlasnici CGES, COTTE i EPCG.

Jasmina Trhulj iz Sektora za električnu energiju u Sekreterijatu Energetske zajednice, kazala je da energetska kriza nije nikakvo vanredno stanje, već da je to nova realnost. Visoke cijene električne energije su tu da ostanu i neće biti značajnijeg vraćanja na staro.

-Problem je što nije bilo sistemskih reformi. Sve promjene koje su se dešavale i odluke koje su donošene u energetske sektor naših zemalja su uglavnom bile rukovođene gašenjem požara i time kako da se ublaže posljedice krize - navela je Trhulj. -Cijene su porasle, a na tržištu u regionu cijena struje se gotovo nigdje nije promijenila. To nas dovodi na to da će biti preveliki pritisak na energetske kompanije u regionu koje su dominantni učesnici i koje snabdijevaju cijelo tržište. Cijena na maloprodajnom tržištu je od 1. januara promijenjena samo u

Makedoniji. Tu imamo 11 odsto porasta cijene za domaćinstva i male kupce”, kazala je Trhulj i dodala: -Postojali su veliki pritisci na kompanije u proteklom periodu, naročito u Makedoniji, Srbiji i na Kosovu gdje su zemlje bili neto uvoznici. Oni su uvozili po cijeni koja je tri i pet puta veća, a prodavali i dalje po istoj cijeni. Potpuno je jasno da takva situacija ne može da opstane bez ozbiljnih posljedica po te kompanije.

Ona smatra da je najbolji pokazatelj toga kakva je situacija na tržištu koliko ima novih investicija i ocjenjuje da ih je nedovoljno u regionu. Tržište se razvija da bi se privukle nove investicije, od situacije na njemu zavisi da li će ih biti.

Trhulj je najavila da će Energetska zajednica uraditi pregled mjera i da će u narednom periodu pokrenuti postupke protiv zemalja gdje budu vidjeli da su mjere ulazile u distorziju tržišta i da nisu bile u skladu sa propisima Energetske zajednice.

Direktor SEEPEX, **Miloš Mladenović**, rekao je da je u regionu centralne i jugoistočne Evrope tri ili četiri godine prije kovida, prosječna cijena na tržištu bila pedesetak eura. -Ta cijena je korištena pored toga što je bila referenta cijena za nove investitore i fjučers tržišta. Prve kovid godine, cijena je pala zbog pada industrijske proizvodnje. Bila je ispod 40 eura, a 2021. godine bila je pedesetak eura. Zaključno

sa sutrašnjim danom, od početka godine, cijena na SEEPEX-u je 220 eura prosječno. Procjena desetogodišnjih fjučers produkata za naš region bi bila na nivou 150 eura - naveo je Mladenović dodajući da to može da utiče na povećanje investicija u energetiku.

Podsticajne mjere za gradnju OIE su izgubile smisao, zelenoj proizvodnji više ne trebaju subvencije. Veliko je interesovanje i tu dobija na značaju postojanje regionalne berze električne energije, čime su poboljšani uslovi za buduće investitore.

Tehnički direktor Crnogorske berze električne energije/BELEN, **Dejan Drašković**, podsjetio je da su BELEN 2017. godine osnovali CGES, COTTE i EPCG kao ključni igrači u energetici u Crnoj Gori. Oni su imali jasnu viziju da mogu da pokrenu to pitanje, a dobili su i podršku Vlade da idu u tom pravcu.

-U pripremu novog Poziva za kompetitivnu proceduru, koji je rezultirao time da smo dobili izuzetno pouzdane partnere u implementaciji dan unaprijed tržišta u Crnoj Gori, krenuli smo 2020. godine i implementacija ide bolje od očekivanog” - naveo je Drašković.

-Očekujemo da će kliring sistem biti implementiran za mjesec, kada bi trebalo da počnemo određena testiranja. Što se tiče implementacije na tehničkom dijelu sistema, mogu da pohvalim kolege iz Francuske. Očekujemo da će za tri do četiri mjeseca da se završi tehnička implementacija, tako da ćemo imati sve uslove koji su potrebni da započnemo testiranje i krenemo sa operativnim funkcionisanjem - kazao je Drašković.

On je ukazao na problem koji se

tiče energetskih subjekata kad je u pitanju nefleksibilnost Zakona o PDV-u, navodeći da su izmjene tog akta ušle u plan Vlade i planirane su u trećem kvartalu ove godine.

-Vidimo da će u samoj budućnosti regionalizacija tržišta biti nešto što je neminovno. Međutim, jedan od ključnih preduslova za pristupanje EU je uspostavljanje lokalne berze kako bismo mogli da idemo na sljedeći korak, a to je spajanje tržišta - rekao je Drašković.

Predstavnik Direkcije za upravljanje energijom u EPCG, **Darko Krivokapić**, podsjetio je da je EPCG i proizvođač i snabdjevač i trgovac električnom energijom, te da je sa ranijom cijenom od oko 50 eura po megavat satu i sa njihovom proizvodnjom i fleksibilnoću mogla da posluje dobro i da bude konkurentna.

-Crna Gora je energetski na nuli, ali kada imamo hidrološki dobru godinu, možemo da trpimo ove niske cijene i da se ponašamo tržišno.

Mi smo se prilagođavali promjenama, a ono što je pomogla rekonstrukcija samog tržišta i pojava berzi jeste da fleksibilnost naše proizvodnje dođe do izražaja, naročito kad je počeo da se plaća debalans koji se računao na satnom nivou. Tek tada dolazi do izražaja i fleksibilna trgovina, a naravno i fleksibilna proizvodnja i to je nešto što mi kao tržišno orjentisana kompanija moramo da koristimo - pojasnio je Krivokapić.

On smatra da je nagla promjena

tržišta koja je nastupila u posljednjem periodu pokazala “male pukotine kojih smo bili svi svjesni, ali smo ih preskakali i pokrivali”. One su se višestruko uvećale, a platežna moć naših građana nije takva da mi možemo odmah preći na tržište. To nam naravno omogućava proizvodnja koju imamo, ali ćemo morati da nađemo neki kompromis u narednom periodu.

Senior Portfolio Menadžer u EFT-u, **Mladen Apostolović**, rekao je da se više ne postavlja pitanje cijene električne energije, navodeći da su one visoke i mogu da budu još i više. -Postavlja se pitanje da li ćemo imati dovoljno električne energije ako nastavimo da uvećavamo potrošnju. Treba da štedimo energiju, to je veliki resurs - kazao je Apostolović.

Predstavnik GEN-i Slovenija, **Predrag Savić**, rekao je da je region imao veliku energetska krizu u februaru 2012. godine, na proljeće 2016. godine, ali da i sad imamo veliku energetska krizu.

-Mislim da je suština priče da ovo trenutno možemo da nazovemo energetska krizom, ali bojim se da govorimo o terminu nova realnost. Cijelu situaciju mislim da niko od nas ne može da vidi ružičasto u energetska smislu - naveo je Savić.

Za dobre projekte ima novca

Da bi se ostvario ambiciozni European Green Deal plan, koji predviđa smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte za najmanje 55 odsto do 2030. godine, neophodne su fundamentalne promjene u sektoru energetike koje traže izuzetno velika finansijska sredstva. Na tom putu ključno je definisati strategiju kako da se ti ciljevi ostvare i obezbijediti finansijsku podršku za njihovu realizaciju.

Na panelu “**Poslovni modeli, uslovi finansiranja i mogućnosti korišćenja EU fondova za investiranje u sektor energetike**” poručeno je da su finansijske institucije zainteresovane da obezbijede finansiranje za kvalitetne projekte u energetskom sektoru, ali ih na crnogorskom tržištu nema dovoljno. Takođe, neophodno je da se mnogo više koriste raspoloživi evropski fondovi. Postoje inovativni poslovni modeli (grupno finansiranje, ulaganja u energetska preduzeća od strane gradova, energetske zadruge i sl.) i treba razmotriti mogućnost njihove primjene u našoj državi.

Izvršna direktorica Investiciono-razvojnog fonda **Irena Radović** kazala je da je ta institucija, čija je osnovna uloga snaženje konkurentnosti crnogorske ekonomije, u posljednjih godinu napravila zaokret i snažan akcenat stavila na digitalnu i zelenu tranziciju crnogorske ekonomije.

-Jako je bitno da se svi povezujemo, da granice zaista ne postoje. Ovo će 2024. godine biti jedinstveno tržište i zato je veoma važno voditi računa o konkurentnosti naših ekonomija,

snaženju, a energetska tranzicija je ono što omogućava da inpute za sve proizvodne sektore obezbjeđuju snaženje konkurentnosti ekonomije i da uslovi pod kojima se realizuju projekti budu i te kako oslonjeni na ono

što postoji u smislu resursa koje nedovoljno koristimo, a govorim o raspoloživim evropskim fondovima - poručila je Radović.

Ona je kazala da su svi izvori IRF-a zeleni, ali na tržištu nema dovoljno kvalitetnih zelenih projekata. Povećan je stepen rizika, posebno zbog neizvjesnosti koja postoji oko bezbjednosnih i zdravstvenih prilika na globalnom nivou.

-Bez subvencija i garancija i pristupa onim fondovima koji se ne troše od strane zemalja Zapadnog Balkana, nijesam sigurna da će efekat biti tu tako brzo. Crna Gora za posljednjih godinu ima svega 17 odsto investicija - istakla je Radović.

Zamjenik direktora Sektora privrede u Erste banci **Dušan Žunić** smatra da je uloga banaka u procesu zelene tranzicije u Crnoj Gori vrlo značajna, te da će, imajući u vidu sve što EPCG želi da radi, vrlo brzo doći trenutak kada će Erste banka moći da, u kreditnom smislu, podrži Elektroprivredu.

-Svi projekti koji su planirani za izgradnju u Crnoj Gori moraju biti navedeni u prostornom planu. Taj plan je u Crnoj Gori trebalo da počne da se radi u 2020. godini i iz

raznih razloga se odustalo od toga, ali smatram da je to najveće ograničenje, kada je u pitanju rad na razvijanju ovih objekata - kazao je Žunić. On smatra da su državne institucije najvažnije, kao i regulisanje regulatornog okvira, a obezbjeđivanje sredstava je lakše.

Energetski ekspert **Nenad Jerinić** smatra da je ključno definisati strategiju o tome kako ostvariti ciljeve, obezbijediti finansijska sredstva za realizaciju zadatih ciljeva i definisati vremenski okvir.

Direktorica GWP Global za Evropu **Maja Turković** smatra da je sa ovakvim cijenama električne energije, koje se vjerovatno više neće vratiti, svaki projekat isplativ. Ima dobrih zelenih projekata, ali je problem što za njihovu realizaciju i dalje treba 10-tak godina, jer sve usložnjava Zakon o javnim nabavkama. Ima indicija da će se to promijeniti, što je fenomenalno. -EU stalno dorađuje i unapređuje direktive, mijenjaju se modeli finansiranja i možda treba tražiti rješenje u kombinaciji više modela, ali za dobre projekte, u koje su uključene nove tehnologije, uvijek ima novca. Sigurna sam da ih bankari čekaju.

Treba na njih gledati kao na partnere i informisati ih o projektu dok je ideja još u glavi, jer će se tako na vrijeme uočiti i otkloniti eventualni problemi. Oni će vidjeti rizike za koje investitor nije ni sanjao da ih ima – kazala je Turković.

Šef kancelarije Njemačke razvojne banke za Crnu Goru **Željko Uljarević** kazao je da su od 2000. godine u Crnu Goru plasirali preko 670 miliona eura, uglavnom u tri sektora, a to su sektor energetike, komunalni i finansijski sektor.

On je ocijenio da je u ovom trenutku najbolji model finansiranja Evropska unija i sredstva koja ona stavlja na raspolaganje, navodeći primjer Transbalkanskog koridora koji je EU subvencionirala sa 25 miliona eura. -Treba pripremiti aplikacije i zahtjeve za finansiranje, a projekti iz oblasti

energetske efikasnosti i projekti koji se odnose na razvoj servisa, imaju dobru šansu da budu subvencionirani. Mi smo za energetske efikasnost u Crnoj Gori, koja je veliki resurs, potpisali 93 miliona eura - kazao je Uljarević i dodao da su procedure i postizanje društvenog konsenzusa oko određenih projekata najveća prepreka u tome.

Investicioni bankar iz Evropske banke za obnovu i razvoj **Pavle Milekić** rekao je da su u Crnoj Gori od 2006. godine uložili 700 miliona eura u 76 projekata.

-Kada je riječ o energetici, imamo projekte sa EPCG i Crnogorskim elektrodistributivnim sistemom. Finansirali smo privatni projekat Krnovo sa francuskim sponzorom, finansirali smo i malu hidroelektranu Bistricu od tri megavata sa EPCG.

Ulažemo u prenosnu mrežu. Pričamo sa EPCG o izgradnji vjetroparka Gvozd od 55 megavata, počeli smo diskusiju o solarnoj elektrani Slano - naveo je Milekić.

On je rekao da su banke spremne da finansiraju dobre projekte, a budućim investitorima je poručio da je bitno doći na vrijeme da se priča o projektu. -Tako možemo da mapiramo određene probleme. Ako je sa ekološke strane, tu imamo veliki pritisak. Te stvari počinju dvije godine unaprijed. Nama su potrebne bazne studije, a ako to niste počeli prije dvije godine imaćemo problem - objasnio je Milekić.

Čulo se, takođe, da je ograničenje kod izgradnje proizvodnih objekata, to što još nije donijet Plan generalne regulacije.

Ključna brza dekarbonizacija

Primjena Mehanizma za prekogranično prilagođavanje ugljenika (CABM) pokrenula bi proces energetske tranzicije u Crnoj Gori i državama regiona, ocijenjeno je na poslednjem panelu, održanom u okviru simpozijuma u Budvi.

Predstavnik ReSET-a, energetski ekspert **Mirza Kušljagić** pojasnio je na panelu “**Dekarbonizacija energetskog sektora - izazovi uvođenja troškova emisija CO2 i primjene Mehanizma za prekogranično prilagođavanje ugljenika (CABM) na zemlje regiona**” da je dekarbonizacija smanjenje proizvodnje električne energije iz uglja i povećanje

proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora.

Kušljagić je kazao da je ključna brzina dekarbonizacije, te da su prošle godine sproveli istraživanje u kojem je učestvovalo preko 120 eksperata iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore, koje se zvalo “Barometar spremnosti država za održivu energetske tranziciju.

-Ono što proizilazi iz tog istraživanja je odgovor na pitanje do koje godine ćemo koristiti u državi ugalj za proizvodnju električne energije, a naš zaključak je da dekarbonizacija još uvijek nije proces koji je prihvaćen. Mi sad u regionu imamo povratak uglja zbog krize koja i postoji velika

opasnost da će nas CABM iznenaditi. Po mojoj procjeni već 2026. godine - rekao je Kušljagić.

On je ocijenio da je dosta “minskih polja” na ovom području, navodeći da se vrlo malo otvoreno priča o izazovima koji mogu da budu takvi da dođe do nekontrolisane nagle i strme dekarbonizacije.

Predstavnica Sekretarijata Energetske zajednice, energetski ekspert, **Milka Mumović**, rekla je da je ta zajednica napravljena sa ciljem da integriše tržišne električne energije i gasa., te da je dobro što EZ postoji, kao i iskustva Evropske unije koja možemo kopirati i uzeti ih kao obavezujuće što se tiče propisa.

Direktor FC Proizvodnja u Elektroprivredi Crne Gore, **Bojan Đordan**, rekao je da je napravljen korak, najveći u okruženju kad je u pitanju pokušaj organizacije tržišta i upostavljanje tržišta emisijama CO₂. -CABM mehanizam treba da nas natjera da krenemo u energetska tranziciju. Ukoliko pogledamo EPCG i listu projekata, kao i veliki investicioni zamah koji je pokrenut, možemo reći da smo napravili jedan važan korak i bez kojeg ne možemo realizovati nijednu investiciju - naveo je Đordan.

On je pojasnio da u Crnoj Gori postoji uspostavljen mehanizam, EPCG u skladu sa tom Uredbom ima određenu dozvoljenu količinu za emisiju CO₂, navodeći da je određena količina besplatna, a da se sve ostale plaćaju po cijeni od 24 eura po emitovanoj toni.

-Uredba u Crnoj Gori nije usklađena sa zakonodavstvom EU i zahtjevima Energetske zajednice, ali ćemo vrlo brzo napraviti i taj korak i tu Uredbu približiti zahtjevima Energetske zajednice. EPCG, kao subjekat koji emituje te emisije, je obveznik plaćanja, potpuno je svjesna te obaveze, ali vidi i priliku u toj obavezi - istakao je Đordan.

Predstavnica nevladine organizacije Eko tim, **Diana Milev Čavor**, rekla je da je CABM i karbon prajsing jedan od glavnih mehanizama koji će pokrenuti proces energetske tranzicije u Crnoj Gori i državama regiona.

-Mislim da će fokus svih država biti na tome da se pokuša da se odloži primjena CABM. Bez obzira da li će to biti 2026. ili 2030. godina, mi moramo biti spremni za taj trenutak. Moramo biti svjesni da ćemo u

nekom trenutku morati da počnemo sa primjenom ETS direktive i da definišemo cijenu unutar nacionalnog sistema koja je ekvivalentna cijeni koja postoji na ETS tržištu - navela je Milev Čavor istakavši da je Crna Gora prva usvojila Uredbu i dizajnirala sistem nacionalnog karbon prajsinga, iako postoje neke manjkavosti u smislu besplatnih kredita koji su dodjeljivani operaterima.

- Ne bi bilo lose da dođemo u situaciju da zemlje regiona izdejavuju odlaganje primjene mehanizma CABM, iako to, sa druge strane, može biti mač sa dvije oštrice, jer znamo da neke države iz regiona nemaju nikakav nacionalni sistem kojim se definiše plaćanje naknade za emisiju CO₂. Samo da ne dođemo u situaciju da čekamo krajnju godinu za primjenu i usklađivanje našeg zakonodavstva sa ETS direktivom - kazala je Milev Čavor.

Izvršni direktor EKO FOND-a, **Draško Boljević**, istakao je da se postojeća Uredba ne sprovodi do kraja i da je neophodno da se to završi u što kraćem roku, kako bi

SOLARI 3000+ i 500+ mogao da profunkcioniše na pravi način.

Rukovodilac Sektora za strateški razvoj EP BiH, **Anez Kazagić**, kazao je da su oni već duboko u energetske tranziciji, a na njima je da se bore da je sprovedu na što održiviji i pravedniji način.

-Uspjeli smo sticanjem okolnosti značajno smanjiti emisiju CO₂. U odnosu na referentne godine, smanjili smo je sa šest i po miliona tona godišnje na pet miliona tona godišnje. Tehničkim mjerama smo uspjeli i akumulirati određene uštede u emisiji CO₂. Donijeli smo interni pravnik o oporezivanju emisije CO₂, kojim je predviđeno da dostignemo nivo plaćanja od 25 odsto do 2025. godine - saopštio je Kazagić.

Predstavnik Ekonomskog instituta Beograd, **Ljubo Mačić**, ukazao je da su preporuke da se primjeni karbon taksa, da Vlada određuje početak startne cijene i da neku projekciju i da se te cijene povećavaju.

-Možda je najbolje da se povećavaju da to bude neutralno što se tiče prihoda i rashoda - smatra Mačić.

NAŠI INŽENJERI NA SAJMU TEHNIKE

Prilika za sticanje znanja i razmjenu iskustava

U Beogradu je od 24. do 27. maja održan 64. Međunarodni sajam tehnike kome je prisustvovala i grupa inženjera iz CEDIS-a.

Pod sloganom „Inovacije pred vašim očima“, tokom četiri sajamska dana, svoja tehničko-tehnološka dostignuća predstavilo je više od 500 izlagača, proizvodnih ili projektantskih kompanija, naučno-istraživačkih i obrazovnih institucija i inovativnih pojedinaca iz tridesetak zemalja. Bila je to prilika i za naše kolege da se upoznaju sa tehničko-tehnološkim novostima iz oblasti elektronike i elektrotehnike, energetike i ekologije, mašinske industrije, građevinarstva, informacionih tehnologija... i to baš u trenutku kad su nova tehnološka rješenja potrebna nego ikad ranije jer mogu biti poluga za prevazilaženje aktuelne krize.

Miloš Božović iz Sektora održavanja za CEDIS info kazao je da je izuzetno korisno za svakog inženjera da posjeti jedan ovakav praznik tehnike i upozna se sa najnovijim tehničkim i naučnim dostignućima.

- To je nekoliko dana u godini kada se, oslobođeni svakodnevnih radnih obaveza, možemo u potpunosti usredsrediti na sticanje novih znanja i razmjenu tehničkih i poslovnih iskustava. Razmjena isustava, naročito sa stručnjacima koji imaju dugogodišnje iskustvo, je jako važna, kao što je važno i korisno i

ČESTITKA CIRED SRBIJE POVODOM JUBILEJA

Na svečanoj akademiji povodom 25 godina postojanja Srpskog nacionalnog komiteta CIRED-a učesnike je u ime CEDIS-a pozdarvio i čestitao im jubilej Rajko Radošević, predsjednik Odbora direktora.

-Svjesni smo da će u vremenu pred nama biti sve zahtjevnije i složenije vršiti osnovnu misiju distributivnih sistema, a to je pouzdano i kvalitetno snabdijevanje električnom energijom, posebno imajući u vidu dodatni pritisak koji nameću integracija obnovljivih izvora energije, e-mobilnost i slično.

Upravo strukovne organizacije kao što je CIRED treba da daju smjernice kako ove probleme prevazići, te iz tog razloga i mi u Crnoj Gori planiramo da značajno i institucionalno osnažimo rad komiteta CIRAD-a.

Želio bih da pohvalim rad komiteta CIRED Srbija, koji je najvidljiviji kroz tradicionalno sjajnu organizaciju

prisustvo naših zaposlenih ovakvim manifestacijama, jer u Crnoj Gori nema puno prostora za upoznavanje sa tehničkim, tehnološkim, naučnim, organizacionim i drugim dostignućima i trendovima u inženjerstvu – istakao je Božović.

On je kazao da, iako su ove godine izostali veliki proizvođači energetske opreme, kao što su

savjetovanja o elektrodistributivnim mrežama koje se organizuje sa regionalnim učešćem. Na mnogima od njih su naši mladi inženjeri razmijenili brojna iskustva i stekli nova znanja, odbranili svoje prve stručne radove.

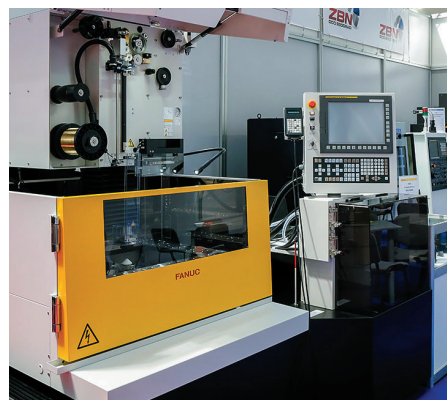
Poštovani predsjedniče CIRED Srbija, drage kolege i prijatelji, čestitam vam jubilej – 25 godina uspješnog rada i želim u budućnosti još mnogo uspjeha i zajedničkih druženja – kazao je Radošević.

Siemens, Schneider, ABB i drugi, a najzastupljeniji bili štandovi sa inovativnim tehnologijama koje nijesu iz oblasti distribucije električne energije kao što su CNC mašine, dronovi, roboti, i neka softverska rješenja, ipak je bilo mnogo toga korisnog i važnog da se vidi.

-Istakao bih posjetu štandovima sa tehničkim časopisima i knjigama vrlo uske tehničke specijalnosti, malih

tiraža, kojih često nema u slobodnoj prodaji. Ti časopisi i knjige se distribuiraju skoro isključivo direktno kompanijama koje su unaprijed, za svoje zaposlene i poslovne partnere, naručile određeni broj primjeraka – kaže Božović koji smatra da bi bilo dobro da što više naših kolega dobije priliku da posjeti ovakve manifestacije na kojima se skuplja tehnička,

tehnološka i naučna elita. -Većina naših zaposlenih koji su posjetili ovogodišnji sajam po prvi put su na jednom takvom događaju, što je za pohvalu. To i jeste cilj – da naši inženjeri, kao uostalom i drugi zaposleni, unapređuju svoja znanja i vještine, što je korisno ne samo za njih, nego i za kompaniju u kojoj rade – kazao je Božović.

AKCIJA KLUBA DDK

Humanost je opet pobijedila

Povodom Svjetskog dana dobrovoljnih davalaca krvi, koji se obilježava 14. juna, Klub DDK CEDIS-a organizovao je još jednu uspješnu akciju dobrovoljnog darivanja krvi, čime se još jednom potvrdilo da su društvena odgovornost, humanost i solidarnost važni principi poslovanja CEDIS-a.

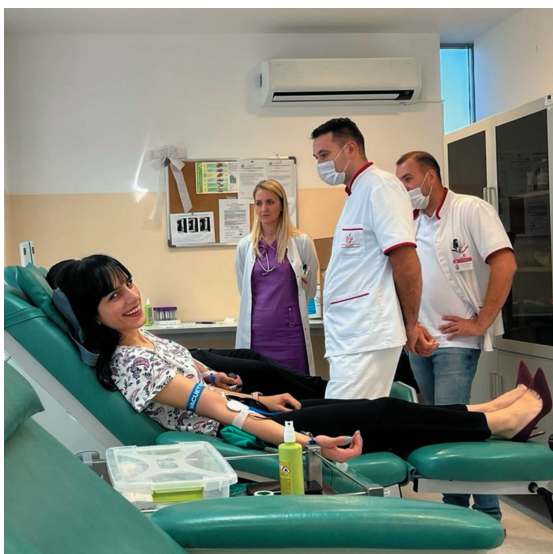
Zaposleni u našoj kompaniji i ovaj put su se odazvali u velikom broju i

na taj način se pridružili u spašavanju života, a prikupljeno je 30 jedinica dragocjene tečnosti u Zavodu za transfuziju krvi u Podgorici.

Davalaštvo krvi, kao vrlo plemenit način da se pomogne drugom ljudskom biću, jača duh zajedništva i pruža osjećaj zadovoljstva i ispunjenosti. Članovi našeg Kluba, pored redovnih davanja, učestvuju i na drugim akcijama dobrovoljnog

davalaštva krvi širom Crne Gore, a odazivaju se i po pozivu u hitnim situacijama.

Većina njih krv je dala od 15 do više od 50 puta. Ističu značaj da se pomogne ako se može, jer svako može doći u situaciju da traži krv. Hvala svim davaocima na njihovom nesebičnom, humanom i plemenitom činu darivanja svoje krvi za spas drugoga.

REGION 4

Kolegama iz Bara mještani Mrkojevića uručili zahvalnicu

Još jednom se pokazalo da je CEDIS čvrst oslonac i partner lokalnom stanovništvu koje na njega uvijek može da računa

Ekipa inženjera i montera u održavanju mreže Regiona 4 predano je radila na području Mrkojevića a mještani su pokazali da rad i pošten odnos znaju da cijene, pa su im sinbolično uručili zahvalnice. Lijep gest znači našim momcima a mještani znaju, da i bez toga, na njih uvijek mogu da računaju.

Tako se još jednom pokazalo da posvećenost poslu ima odjeka i da je CEDIS čvrst oslonac i partner lokalnom stanovništvu u svim njihovim potrebama i zahtjevima, vezanim za elektroenergetsku mrežu.

Naime, ekipa održavanja iz Bara je u nekoliko proteklih godina izvršila kompletnu rekonstrukciju većeg broja trafo reona na području Mrkojevića.

Rekonstrukcija je podrazumijevala ugradnju novih stubova, betonskih i drvenih i zamjenu Al Fe užeta samonosivim kablovskim snopom.

Tako su rekonstruisane niskonaponske mreže u selima: Kunje, Pelinkovići, Metanovići, Pečurice, Alkovića brijeg prema Boškovićima, prema Kovačevićima, prema Osmanovićima u Gorani, Dabezići prema Lunjićima, Mala Gorana, Karastanovići. Osim na niskom naponu, ekipe Službe održavanja radile su i na

ugradnji stubova na 10 kilovoltnom dalekovodu "Mrkojevići", ne samo onih iz ovogodišnjeg Plana održavanja, nego i drugih gdje su uočeni nedostaci.

DV 10kV "Mrkojevići" je, inače, veoma dug vod, sa 18 pripadajućih trafostanica, pa zahtjevan posao na njegovoj kompletnoj rekonstrukciji još nije u potpunosti završen. U narednom period privedeće se kraju svi planirani radovi na ovom nadzemnomvodu.

Pored navedenih aktivnosti, u Mrkojevićima je realizovan i veliki broj zahtjeva korisnika koji se odnosio na širok dijapazon poslova, od širenja puteva, izmještanja niskonaponske mreže, pa do raskresivanja rastinja na nekim dionicama dalekovoda i drugih aktivnosti u okviru opisa

poslova.

Treba napomenuti da su monter i iz Bara u svim ovim aktivnostima imali ispomoc montera iz Sutomora, Virpazara i Ostrosa, koji su takođe intenzivno radili na području Mrkojevića.

Zahvalnost i respekt ovoj vrijednoj ekipi koju čine inženjeri **Jenuz Đečbitrić** i **Andrija Nedović** i elektromonteri iz **Bara Zuvdija Dešić**, **Ahmedin Međedović**, **Sead Laković**, **Zoran Vučeraković**, **Sabrija Brkanović**, **Islam Mustafić**, **Ćazim Dodić**, **Željko Lutovac**, **Milonja Bubanja**, kao i njihov kolega iz Sutomora **Branko Stanković**, elektromonteri iz Virpazara **Slobodan Hajduković** i **Željko Knežević**, te elektromonteri iz Ostrosa **Arjan Lika** i **Besim Čejović**. Tu je i koordinator Regiona 4, inženjer **Milan Vojvodić**.

“ENERGIJA PODVUČENO ZELENI”

„Eko gumno” na ponos školi „Štampar Makarije”

U OŠ „Štampar Makarije“ je 01. juna i svečano otvoreno Eko gumno čiju je realizaciju omogućila naša kompanija u okviru konkursa “Energija podvučeno zelenom”. Kao trećeplasiranom projektu na tom konkursu, školi “Štampar Makarije” se opredijeljenim novčanim sredstvima dao vjetar u leđa da uredi dio školskog dvorišta koji nije bio adekvatno iskorišćen.

Svečanosti su prisustvovali predstavnici CEDIS-a, Zavoda za školstvo, predstavnici Savjeta roditelja, članovi Upravnog odbora Eko škole, roditelji, nastavnici i učenici škole.

Nevena Čabrilo, nacionalna projektna koordinatorka u Zavodu za školstvo, podsjetila je ovom prilikom da su eko škole ogromna međunarodna mreža koja uključuje 74 države svijeta i daje veliki doprinos razvijanju svijesti učenika, njihovih roditelja i nastavnika o značaju održivog razvoja i održivih stilova

života.

-I škola “Štampar Makarije” je međunarodna škola u toj mreži eko škola koja je obavezna da nastavi sa ovakvim aktivnostima jer je svake dvije godine reakreditacija. CEDIS je prvi prepoznao značaj ovakvih projekata i konkursom “Energija podvučeno zelenim” podržao pet škola u Crnoj Gori, što je zaista dobar primjer društveno odgovornog poslovanja. Bilo bi veoma korisno da i druge kompanije u Crnoj Gori slijede njihov primjer – kazala je Čabrilo.

Direktor ove prosvjetne ustanove, **Novica Gačević**, istakao je da je Eko gumno izuzetno značajno jer će se tom učionicom na otvorenom djelimično riješiti i problem nedostatka prostora u školi zbog njene prebukiranosti za održavanje vannastavnih aktivnosti i sekcija, a doprinosi se i povećanju boravka djece na otvorenom. Ovaj lijepi kutak u dvorištu škole ima oblik starog crnogorskog gumna u čijem je

centralnom dijelu izlivena betonska osnova za sjedenje sa postavljenim drvenim sjedištima.

-Osim izgradnje samog gumna, ozelenjeli smo i oplemenili ovaj naš prostor u želji da naša djeca što više uče i borave u prirodi, prijatnoj hladovini i zdravoj životnoj sredini. Namjeravamo da nastavimo sa sličnim aktivnostima jer imamo veliki potencijal – kazao je Gačević i dodao: -Posebno bih se zahvalio CEDIS-u koji je, kao društveno odgovorna kompanija, prepoznao značaj projekta i dodijelio nam sredstva za njegovu realizaciju. To je kompanija koja je zbog svoje djelatnosti veoma značajna za cijelo društvo, ali se njihova društvena odgovornost tu ne završava jer kontinuirano ulažu u zajednicu, zbog čega zaslužuju sve pohvale. Namjeravamo da nastavimo sa sličnim aktivnostima jer imamo veliki potencijal. Stoga se nadamo da će se saradnja sa CEDIS-om nastaviti za dobrobit djece i zajednice.

CEDIS

Dizajn: Digital DAB
Štampa: Lux print

Crnogorski elektrodistributivni sistem
Ivana Milutinovića 12
www.cedis.me

 / cedisonline
 / cedisonline